

Zinātnes Vestnesis

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMES UN LATVIJAS ZINĀTNIKU SAVIENĪBAS LAIKRAKSTS

Nr. 14 (57)

1993. gada septembris

Cena 2 santimi

TRIJU BALTIJAS VALSTU ZINĀTNIKU TIKŠANĀS

Kopīgais un atšķirīgais

Ar Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidentu **JĀNI LIELPĒTERI** sarunājas žurnāliste **ZAIGA KIPERE**.

— Notikusi kārtējā triju Baltijas valstu zinātņu akadēmiju «galotņu» tikšanās. Kas šobrīd akadēmijām ir kopīgs un kas — atšķirīgs!

— Kopīga ir neapmierinātība ar to, kāda loma atvēlēta zinātnēi. Par to nebūtu jābrīnās. Katrs grib justies savai valstij un tautai vajadzīgs un nevis patērētājs, kā dažbrīd sabiedrībai zinātne tiek «pasniegta». Ir arī atšķirības. Igaunijas Zinātņu akadēmija cenšas atjaunot savu 1938. gada statusu, kad akadēmijai piederēja institūti, bet paši īpaši neder, ka šis «krieviskais» variants šodien «ies cauri». Kad Lietuvā akadēmija kļuva par personālo, un tas notika pirms Latvijas institūti, kļūdami patstāvīgi, centās iedzīvoties pēc iespējas lielākā mērā, «sagrāba» lielas ēkas. Nu, kad tik ļoti sadārdzinājusies to uzturēšana, notiek pretējais — institūti cenšas no tām atbrīvoties.

— Kā notiek zinātnes finansēšana? Cik zināms, kaimiņi nekad netika pārgājuši uz simtprocentīgu projektu (grantu) finansēšanu.

— Igaunijā ar zinātnes budžeta sadali nodarbojas Zinātnes fonds. Zinātnes padome veic tikai projektu ekspertīzi un dod savus slēdzienus. Lietuvā naudu institūtiem daļa Zinātnes padome, turklāt savu zinātnēi atvēlēto līdzekļu daļu saņem tieši institūti, mūsu izpratnē tas būtu bāzes finansējums, kura lielums ir atkarīgs no institūtu kategorijas, jo skaitās, ka daļai institūtu, piemēram, ekonomikas institūtam, naudina jāmeklē pašiem. Tā acimredzot tiek stimulēti taustaimniecībai nepieciešamie pētījumi. Protams, ja kāds par tiem ir ar mieru maksāt. Igaunijām jau ilgāku laiku pastāv inovācijas fonds, kurā pēc idejas būtu jāienāk nau-dai jaunu tehnoloģiju izstrādei. Tas nedarbojas, tāpat kā dažādie zinātnes fondi, jo jaunajām firmām pašlaik nav nekāda sti-

Šā gada 8. septembrī Rīgā notika tradicionālā Baltijas valstu Zinātņu akadēmiju vadības konference, kura pārmaiņus notiek katru gadu vienā no šo valstu galvaspilsētām.

Igauniju pārstāvēja Igaunijas ZA prezidents Arno Kērna, Bioloģijas, ģeoloģijas un ķīmijas nodaļas akadēmiskais sekretārs, prezidija loceklis un Zinātņu akadēmijas ārējo sakaru koordinators Dimitrijs Kaljo, akadēmijas galvenais zinātniskais sekretārs Ugo Margna.

Lietuvas delegāciju vadīja Lietuvas ZA viceprezidents Eduards Vilks, tās sastāvā: akadēmijas zināt-

niskais sekretārs, Matemātikas, fizikas un ķīmijas nodaļas priekšsēdētājs Aļģirds Šileika, Bioloģijas, medicīnas un lauksaimniecības zinātņu nodaļas priekšsēdētājs Vitauts Kontrimavičus.

Latviju pārstāvēja Latvijas ZA prezidents Jānis Lielpēters, viceprezidenti Jānis Stradiņš, Tālis Millers, akadēmiskais sekretārs Andrejs Siliņš, Fizikas un tehnisko zinātņu nodaļas priekšsēdētājs Juris Ekmanis.

Apsprieštos jautājumus un secinājumus sēdes dalībnieki rezumēja kopīgajā komunikē.

IGAUNIJAS, LIETUVAS UN LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJU VADĪTĀJU KONFERENCES KOMUNIKĒ

Rīgā

1993. gada 8. septembrī

Igaunijas, Lietuvas un Latvijas zinātņu akadēmiju tradicionālajā ikgadējā konferencē notika informācijas apmaiņa un diskusija par zinātnes stāvokli šajās trīs valstīs. Īpaša vērība tika pievērsta kopīgu zinātnisku žurnālu izdošanai, zinātnieku līdzdalībai vienotas Baltijas enerģētiskās sistēmas izstrādē un kopīgām ierosmēm starptautiskās zinātniskās organizācijās.

Konference atzīmē:

Kopš iepriekšējās zinātņu akadēmiju vadītāju tikšanās Tallinā 1992. gada decembrī turpina būtiski mainīties triju Baltijas valstu zinātnes organizēšanas darbs, t. sk. zinātnes finansēšanas formas; Latvijā un Lietuvā pieņemti likumi par zinātni; Latvijā un Igaunijā paveikta zinātnisko pētījumu starptautiskā ekspertīze.

Samazinoties finansējumam, visās trijās valstīs zinātne nonākusi nopietnās grūtībās, kas dažos gadījumos ir pat katastrofālas. Zinātnieku materiālais nodrošinājums neatbilst viņu ieguldījumam sabiedrības attīstībā un viņu sabiedriskajam stāvoklim.

Konference aicina Igaunijas, Lietuvas un Latvijas parlamentus un valdības nepieļaut pastāvošā zinātniskā potenciāla sabrukumu savās valstīs un tāpēc, ņemot arī vērā, ka mūsdienās visā pasaulē pieaug zinātnes loma un nozīme, ik gadu zinātnes vajadzībām piešķirt līdzekļus, kas būtu ne mazāk par 2,5% no katras valsts budžeta.

Konferencē panākta vienošanās, ka arī turpmāk tiks pieliktas pūles triju Baltijas valstu zinātnes prestiža celšanai starptautiskā mērogā, izdodot kopīgus zinātniskos žurnālus un, saskaņojot dar-

mula atbalstīt zinātni. Tās daudz labprātāk reklamējas, sponsorējot skaituma konkursus un rokconcertus. Nav brīnums, ka liels skaits igauņu zinātnieku, pat vairāk nekā latviešu, ir devušies strādāt uz ārzemēm.

— Kā veidojas zinātņu akadēmiju sadarbība ar savām valdībām!

— Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents ietilpst ministru prezidenta padomnieku grupā un piedalās valdības sēdēs.

— Arī pie mums savu interesi par Zinātņu akadēmiju izrādījis gan Valsts prezidents, gan Ministru prezidents, apsolījis arī piedalīties Zinātnes padomes sēdē.

— Akadēmiskais Stradiņš uzaicināts būt abiem par ārštata padomdevēju. Viņš gan pats aizbildinājies, ka spēš sniegt padom-

mus tikai savas kompetences robežās. Protams, ir labi, ka vismaz vārdos zinātne tiek atbalstīta, taču, cik liels šis atbalsts būs, rādīs nākamā gada budžets. Igaunijā domā, ka tas cipars, kas nākamajā gadā paredzēts zinātnēi, tik tikko segs inflāciju, un tāfād zinātnes finansējums paliks līdzšinējā, nožēlojamā, līmenī.

Kā pie kaimiņiem, tā arī pie mums nav attaisnojušās cerības

par zinātnes un augstskolas integrāciju. Augstskolas, būdamas suverēnas, aizsargā savus mācītspēkus tādejādi, ka vienkārši neņem pretī akadēmiskos zinātniekus, un to tīri cilvēcīgi viņiem ir kā nevarētu pārnest. Taču nupat tā sašaurināšanās, kas skāra institūtu laboratorijas, ir sasniegusi arī augstskolas un draud izstumt no zinātnes ne vienu vien spējīgu cilvēku.

ASV mecenāta DŽ. Sorosa dibinātā Centrāleiropas Universitāte piedāvā palīdzību programmas «Research Support Scheme (RSS)» (Pabalsti zinātniskajiem pētījumiem Latvijā) ietvaros

Mērķis: Atbalstīt pētniecības darbus, ko veic augstākās mācību iestādes, akadēmijas vai individuālie pētnieki.

Iespējami divi pabalstu veidi laika posmam no 6 mēnešiem līdz 2 gadiem:

1. Pabalsts individuālajiem pētniekiem paredzēts augstas klases speciālistiem — akadēmiskajiem, profesoriem, kā arī jaunajiem zinātniekiem. Pabalsta lielums šīs programmas ietvaros nepārsniedz 50—500 USD mēnesī un

to nosaka, ievērojot pretendenta kvalifikāciju un pieredzi, kā arī programmas īstenošanas īpatnības.

2. Pabalsts grupu projektiem paredzēts, lai atbalstītu zinātnieku darbu grupas, kurās apvienojušies speciālisti no dažādām valstīm. Pabalsta lielumu nosaka, ievērojot projekta vērienīgumu un darba apjomu.

Pabalstus piešķir konkursa kārtībā. Īpaša uzmanība tiks veltīta projektiem, kuri aptver vairākas piedāvātās nozares un kuriem ir būtisks sakars ar Centrāleiropas jautājumiem.

Iespējamās pētījumu jomas: mākslas vēsture, salīdzinošā literatūrzinātne, valodniecība, demogrāfija un cilvēces apdzīvotās telpas ekoloģija, ekonomika, Eiropas studijas, vēsture, jurispudence, filozofija, politika, socioloģija.

Anketu nodošanas termiņš: 1993. gada 20. oktobris.

Pieteikuma anketas un sīkāku informāciju var saņemt: Sorosa Fonds — Latvija K. Barona ielā 31 no 14.00 līdz 17.00

SOROSA FONDS — LATVIJA

izsludina konkursu zinātniekiem (universitāšu pasniedzējiem un zinātniski pētniecisko iestāžu līdzstrādniekiem), kuri vēlas vienu mēnesi strādāt Oksfordas bibliotēkās un iegūt speciālistu konsultācijas attiecīgajās nozarēs.

Iespējamais vizītes laiks no 1994. gada jūlija līdz septembrim.

Ceļa, dzīvošanas un uztura izdevumi tiek apmaksāti. Paredzēta arī dienas nauda un izdevumi grāmatu iegādei.

Pieteikuma anketas un sīkāku informāciju var saņemt:

Sorosa Fonds — Latvija

K. Barona ielā 31 no 14.00 līdz 17.00

Anketu nodošanas termiņš 1993. gada 31. oktobris.

